

УДК 633.88

Код UPOV: INULA_HEL

Методика

проведення експертизи сортів оману високого (*Inula helenium* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів та гібридів виду *Inula helenium* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 50 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 Тривалість експертизи. Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 100 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,70 \times 0,70$ м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту, здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків, залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота рослин);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 100 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 100 рослин або частин 100 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 100 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат від загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 5% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 100 рослин допускаються дев'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, по завершенню кожного такого циклу. Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Рослина: кількість генеративних пагонів (ознака 2);
- Стебло: кількість квіткових гілечок (ознака 5);
- Листок: форма краю (ознака 15);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 21).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів оману високого

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорт-еталон
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 2	низька	3	Гулівер
		середня	5	
		висока	7	
2. (*) (+) QN	Рослина: кількість генеративних пагонів MG 1, 2	мала	3	Гулівер
		середня	5	
		велика	7	
3. (*) QL	Рослина: галуження VG 1, 2	відсутнє	1	Гулівер
		наявне	9	
4. PQ	Рослина: габітус VG 1, 2	прямий	3	Гулівер
		напіврозлогий	5	
		розлогий	7	
5. (*) (+) QN	Стебло: кількість квіткових галузок MS 1, 2	мала	3	Гулівер
		середня	5	
		велика	7	
6. QL	Стебло: опушення VG, 1	відсутнє	1	Гулівер
		наявне	9	
7. QL	Стебло: поздовжні борозенки VG, 1	відсутні	1	Гулівер
		наявні	9	
8. (+) QN	Листок прикореневий: за довжиною MS, 1	короткий	3	Гулівер
		середній	5	
		довгий	7	
9. (*) (+) QN	Листок прикореневий: за шириною MS, 1	вузький	3	Гулівер
		середній	5	
		широкий	7	
10. (*) QL	Листок: опушення верхнього боку VG, 1	відсутнє	1	Гулівер
		наявне (жорстко волосисте)	9	
11. QN	Листок: щільність опушення нижнього боку VG, 1	нешільне	3	Гулівер
		середнє	5	
		щільне	7	
12. QL	Листок: пухирчастість листової пластинки VG, 1	відсутня	1	Гулівер
		наявна	9	
13. PQ	Листок прикореневий: за формою VG, 1	еліптичний	1	Гулівер
		видовжено-еліптичний	2	

1	2	3	4	5
14. PQ	Листок стебловий: за формою VG, 1	яйцеподібно-ланцетний	1	Гулівер
		видовженояйцеподібний	2	
15. (*) QL	Листок: форма краю VG 1	суцільна	1	Гулівер
		зубчаста (нерівномірна)	2	
16. (+) QN	Суцвіття (кошик): кількість на центральному пагоні MS, 2	мала	3	Гулівер
		середня	5	
		велика	7	
17. (+) QN	Кошик: діаметр MS 2	малий	3	Гулівер
		середній	5	
		великий	7	
18. PQ	Квітка: забарвлення VS, 2	жовте	1	Гулівер
		золотисто-жовте	2	
19. (+) QN	Квітконіжка: за довжиною MS, 2	коротка	3	Гулівер
		середня	5	
		довга	7	
20. (+) QN	Плід (сім'янка): за довжиною MG, 3	короткий	3	Гулівер
		середній	5	
		довгий	7	
21. (*) (+) QN	Рослина: час початку цвітіння VG 1	ранній	3	Гулівер
		середній	5	
		пізній	7	
22. (+) QN	Рослина: час досягання плодів VG, 4	ранній	3	Гулівер
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів оману високого

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Плодоношення
4	Стиглі плоди

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 130, середня – 130–200, висока – понад 200.

До 2. Рослина: кількість генеративних пагонів, шт.

Мала – 1, середня – 2–3, велика – понад 3.

До 5. Стебло: кількість квіткових гілечок, шт.

Мала – 1–3, середня – 4–7, велика – понад 7.

До 8. Листок прикореневий: за довжиною, см.

Короткий – до 30, середній – 30–45, довгий – понад 45.

До 9. Листок прикореневий: за шириною, см.

Вузкий – до 15, середній – 15–25, широкий – понад 25.

До 16. Суцвіття (кошик): кількість на центральному пагоні, шт.

Мала – до 5, середня – 5–8, велика – понад 8.

До 17. Кошик: діаметр, см.

Малий – до 5, середній – 5–7, великий – понад 7.

До 19. Квітконіжка: за довжиною, см.

Коротка – до 7, середня – 7–10, довга – понад 10

До 20. Плід (сім'янка): за довжиною, мм.

Короткий – до 3, середній – 3–5, довгий – понад 5.

До 21. Рослина: час початку цвітіння, місяць.

Ранній – травень

середній – червень

пізній – липень

До 22. Рослина: час досягання плодів, місяць.

Ранній – червень

середній – липень

пізній – серпень–вересень

9. Література

1. Собко В. Г. Визначник рослин Київської області / В. Г. Собко, Л. П. Мордатенко. – К., 2004. – С. 298.
2. Серебряков Г. М. Морфология вегетативных органов высших растений / Г. М. Серебряков. – М.: Сов. Наука, 1952. – 367 с.
3. Ловкова М. Я. Почему растения лечат / М. Я. Ловкова. – М.: Наука, 1990. – С. 123–124.
4. Турова А. Д. Лекарственные растения СССР и их применение / А. Д. Турова, Э. Н. Сапожникова. – М.: Медицина, 1982. – С. 143–144.